
БОЛОТНИЙ І.В.,
здобувач, кафедра управління
та роботи з персоналом,
Національна академія внутрішніх
справ, Заступник командира
батальйону військової частини
3030 Національної гвардії України,
м. Київ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПІДРОЗДІЛІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

У статті здійснено опис наукових підходів до тлумачення поняття професійна компетентність у педагогічній теорії. Описується та розкривається актуальність проблеми у наявних дослідженнях з професійної компетентності. Пропонується структура, виділяються найбільш вагомі компоненти та етапи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів спеціального призначення Національної гвардії України.

Ключові слова: професійна компетентність, структура професійної компетентності, етапи формування професійної компетентності.

В статье описываются основные научные подходы к толкованию понятия профессиональной компетентности в педагогической теории. Описывается и раскрывается актуальность проблемы в проводимых исследованиях по профессиональной компетентности. Предлагается структура, выделяются наиболее значимые компоненты и этапы формирования профессиональной компетентности будущих офицеров специального назначения Национальной гвардии Украины.

Ключевые слова: профессиональная компетенция, структура профессиональной компетентности, этапы формирования профессиональной компетентности.

In the article description of the scientific going is carried out near interpretation of concept professional competence in a pedagogical theory. Actuality of problem is described and opens up in present researches from a professional competence. A structure is offered, the most ponderable components and stages of forming of professional competence of future officers of the special setting of The National Guard of Ukraine are selected.

Key words: professional competence, structure of professional competence, forming stages.

За останні роки у дидактиці поняття компетентності розуміється як критерій ефективності педагогічної діяльності з акцентом на змістовий та процесуальний компоненти їх постійного оновлення. Такий підхід орієнтує не тільки на накопичення знань, але й на вміння їх використовувати, упроваджувати у процес власної діяльності. Активно обговорюється думка міждисциплінарних зв'язків науки і освіти, що дає можливість вченим виділити етапи становлення і розвитку поняття компетентності. Практична реалізація компетентнісного підходу у вітчизняній освіті відбувається шляхом створення нового покоління галузевих структур вищої освіти для підготовки майбутніх фахівців. Разом з тим виникають певні термінологічні дискусії, які мають різні точки зору характеристики термінопонять компетентнісного підходу. Здатність мобілізувати знання у конкретній ситуації потребує відповідного досвіду, тому поступово потребою стає можливість використовувати знання, упроваджувати їх у процес власної професійної діяльності,

з'ясування та тлумачення категорій «компетентність», «компетентнісний підхід», які і понині не мають єдиного розуміння, тому що є складними міждисциплінарними та загальнометодологічними поняттями. На цих акцентах ми і побудуємо подальший аналіз визначення понять «компетентність», «компетенція», визначення та сутності поняття «професійна компетентність» щодо підрозділів (загонів) спеціального призначення Національної гвардії України, яка нещодавно відновлена, а відтак і підготовка таких фахівців є на стадії становлення. Тому вважаємо, що базовим для формування професійної компетентності у процесі підготовки майбутніх офіцерів спеціального призначення є компетентнісний підхід та надалі аргументуємо зазначене.

Аналіз досліджень. Проблематику професійної компетентності досліджували В. П. Беспалько, І. Д. Бех, О. І. Гура, І. І. Драч, О. А. Дубасенюк, теоретичні аспекти – А. Б. Мудрик, види професійної компетентності – І. О. Зимня, С. О. Демченко, Т. М. Мацевко, І. Б. Міщенко, Н. Г. Ничкало, Г. К. Селевко, В. А. Семиченко П. І. Третьяков,

В. В. Ягупов та ін., у вищій професійній освіті – С. О. Сисоєва, В. М. Теслюк, щодо працівників органів внутрішніх справ України – Т. Г. Гриця, І. І. Дядечко, Г. Х. Яворська, В. В. Ягупов, професійно важливі якості як структурний компонент компетентності фахівця органів внутрішніх справ – О. М. Пасько, комунікативна компетентність курсантів вищих військових навчальних закладів – [О. М. Єфімова](#), формування професійної компетентності – С. О. Каплун, у майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України – О. В. Коба, **С. Т. Полторак**; у спеціальних операціях в період дії режиму надзвичайного стану формувань Внутрішніх військ МВС України – А. М. Кривошеєв, проблематики організації професійної підготовки і формування компетентності офіцерів військових частин спеціального призначення внутрішніх військ МВС України у різних сферах їх життєдіяльності – А. О. Лігоцький, М. І. Нецадим, М. І. Наumenко, О. А. Пономаренко, С. М. Решетник, О. В. Топчій, В. В. Ягупов, В. Л. Яковенко та інші. Однак щодо підрозділів спеціального призначення Національної гвардії України відповідне комплексне дослідження з формування професійної компетентності відсутнє, що і обумовлює актуальність зазначеної проблематики та подальше її вивчення.

Постановка мети дослідження. Мета статті полягає у визначенні поняття професійної компетентності майбутніх офіцерів спеціального призначення Національної гвардії України. Для досягнення мети поставлені й вирішувалися такі завдання:

описати основні наукові підходи до розуміння поняття професійної компетентності у педагогічній теорії та запропонувати його власне визначення;

визначити структуру професійної

компетентності майбутніх офіцерів підрозділів спеціального призначення;

запропонувати етапи формування професійної компетентності майбутніх фахівців підрозділів (загонів) спеціального призначення.

Виклад основного матеріалу. Уведенню поняття «професійна компетентність» слугує перш за все дослідження особливостей професії та вивчення кваліфікаційних вимог до неї, характеристика професійних здібностей, розширення професійного поля спеціалістів на ринку праці, міждисциплінарні зв'язки у великих блоках освітньої (освітньо-наукової) програми моделі випускника, можливість зіставлення дипломів та ступенів, адекватне та ефективне реагування та екстремальні умови при виконанні професійних задач тощо, що є далеко неповним переліком та потребує подальшого вивчення.

Українські дослідники в енциклопедії освіти професійну (лат *professio* – офіційно оголошене заняття) компетентність пояснюють як інтегративну сукупність якостей, значущих для досягнення мети з певного виду професійної діяльності в межах вимог кваліфікації, моральну позицію фахівця, яка виявляється у підготовленості до здійснення такої діяльності, аналізі результатів праці і технологічних процесів, професійних ситуацій і проблем тощо. До критеріїв професійної компетентності відносять суспільне значення результатів праці фахівця, його авторитет у конкретній галузі знань (діяльності) [6, с.722-723]. Зазначений далі аналіз подальшої характеристики професійної компетентності охоплює різні наукові напрями, однак більше за все визначень професійної компетентності зустрічається у професійній педагогічній галузі, а тому вона є до-

мінуючою. Отже, професійну компетентність розглядають як:

- систему, яка включає аспекти філософського, психологічного, соціологічного, культурологічного та особистісного порядку;
- результат професійного досвіду, здатності правильно оцінювати професійну ситуацію та приймати рішення;
- базову характеристику діяльності фахівця із знаннево-процесуальними компонентами та ознаками мобільності знань, гнучкості методів професійної діяльності і критичності мислення;
- ступінь знань фахівця у сфері професійної діяльності з обмеженнями у спеціальних питаннях та інше [10, с. 51-57];
- інтегративну якість особистості фахівця, що «вміщує сукупність професійно значущих якостей» – С. О. Каплун [8, с. 26] або «інтегральне утворення, яке формується у процесі його професійної підготовки у вищих військових навчальних закладах, залежить від теоретичної, практичної та психологічної підготовки, професійно-особистісних, індивідуально-психічних якостей, корпоративних цінностей та культури, змісту та особливостей майбутньої діяльності» – О. В. Коба [9, с. 70];
- здатність особистості здійснювати професійну діяльність на основі набутих професійних компетенцій, які сприяють розвитку творчості, професійному саморозвитку та самовдосконаленню – О. А. Дубасенюк [17, с. 108];
- готовність і здатність доцільно діяти – І. М. Козловська [11, с. 29];
- основу навчальної та професійної діяльності, складне інтегративне утворення, яке інтегрує у собі про-

фесійні теоретичні знання, правові ціннісні орієнтації, особистісні якості та практичні уміння – О. В. Топчій [19, с. 108, 126, 135], способи дії в певних ситуаціях, повноваження, здатності до творчості у вирішенні професійних завдань у звичайних та екстремальних умовах – З. Н. Курлянд [18, с. 84];

- єдність теоретичної і практичної підготовки з вектором професіоналізації та аксіологічним наповненням, спосіб і оцінка професійної діяльності [20, с. 27, 32].

О. І. Гура, вивчаючи зарубіжний досвід до сутності поняття «професійна компетентність», виділяє поведінкову парадигму, практику рекрутингу (вербування) та профвідбору для американської моделі та особливості професійної діяльності для європейської школи або протистояння поведінкової та професійної компетентності [4, с. 17-18]. Досвід Франції щодо найманих працівників у національній жандармерії та їх адаптація до умов України використано в реалізації проекту Твінінг «Впровадження та розвиток управління якістю в українській міліції» у 2008 році. До ключових компетентностей проекту належить підвищення довіри до міліції та внутрішніх військ (комунікативні), розроблення вітчизняних нормативно-правових актів на основі Європейського етичного кодексу поліції в умовах переходу на комплектування посад контрактним способом тощо [13, с. 46-51].

Зважаючи на те що, поняття компетентності має широке та вузьке значення, професійна компетентність також розглядається у широкому значенні або як багатокомпонентне явище, яке передбачає освоєння професії для ефективного здійснення діяльності по відношенню до соціуму. Вузьке значення професійної компетентності

включає соціально-професійний статус, професійну кваліфікацію, деякі особливості (здібності) та якості для реалізації певної професійної діяльності. Разом з тим, як зазначає О. В. Топчій, у будь-якій професійній діяльності виділяють працю, пізнання, спілкування або когнітивний, діяльнісний та комунікативний компоненти [19, с. 24]. З. Н. Курлянд у професійній компетентності виділяє когнітивний, операційний, мотиваційний, етичний, соціальний та поведінковий компоненти [18, с. 85].

Професійну компетентність, у вітчизняній науці здебільшого визначають як певний психічний стан із самостійною діяльністю, здатність до виконання трудових функцій, наявність спеціальної освіти, широкої спеціальної ерудиції (вміння спілкуватися), постійне підвищення своєї спеціальної ерудиції, науково-професійної підготовки, здатність до виконання завдань і обов'язків діяльності, потенційну готовність вирішувати задачі самостійно та з усвідомленням справи, тобто саморозвиток; міру і основний критерій відповідності суб'єкта праці вимогам професійної діяльності [2, с. 367]; способи професійної діяльності [12, с. 96]; підготовка, наявність здібності до вирішення завдань, які складають суть безпосереднього виконання функціональних обов'язків відповідно до займаної посади [19, с. 110]. А. К. Маркова у типологічній характеристиці професійної компетенції як сукупності психічних якостей, здатності і умінь особистості виконувати певні трудові функції, виділяє такі її види, як-от: спеціальна (власне професійна діяльність), соціальна (спільна професійна діяльність), особистісна (прийоми особистісного самовираження та саморозвитку), індивідуальна (прийоми самореалізації

та розвитку індивідуальності в рамках професії) [7, с. 166]. До структури професійної компетентності О. А. Дубасенюк, М. М. Поліщук та інші дослідники відносять фахові компетентності (професійні знання та уміння), мотивацію саморозвитку, особистісні якості, досвід діяльності; морально-психологічний, полікультурний, соціальний та інтелектуальний, самовизначення та саморегуляції та інші компоненти [17, с. 105-108]; професійні знання, уміння та навички, мотивацію до здійснення професійної діяльності та успіху, ціннісне ставлення до професійної діяльності [20, с. 28].

Таким чином, спільним у поглядах дослідників щодо професійної компетенції є знаннево-процесуальний компоненти, готовність і здатність умінь діяти, поєднання теорії і практики з вектором професіоналізації, поведінки і практики, сукупність психічних якостей. Відмінності у понятті професійної компетентності пов'язані, у першу чергу, із різними науковими підходами до її вивчення (особистісно-орієнтований, системний, знанневий, компетентнісний, діяльнісний тощо, специфікою професійної діяльності та інше). Тому у проаналізованих наукових працях існують розходження щодо розуміння професійної компетентності як системи, результату, виділяючи при цьому різне: теоретичні знання, цінності, якості, способи дії.

Відповідно до чинної Постанови Кабінету Міністрів України «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра» від 13 грудня 2006 р. № 1719 профільна підготовка підрозділів спеціального призначення безпосередньо здійснюється у вищих навчальних закладах, а саме:

Національній академії Національної гвардії України (м. Харків) галузі знань «Військові науки, національна безпека, безпека державного кордону» (1601), напрям підготовки «Військове управління» (6.160101) на командно-штабному факультеті з:

підготовки фахівців (курсантів) ступеня вищої освіти бакалавра за спеціальністю «Управління діями підрозділів спеціального призначення Національної гвардії України», яка передбачає за результатами державної атестації присвоєння кваліфікації «офіцер військового управління тактичного рівня» [15], що кореспондується з нашим предметом дослідження та є основою для подальшого вивчення такої підготовки у дисертації;

підготовки студентів за програмою офіцерів запасу за спеціальністю «Бойове застосування з'єднань, військових частин і підрозділів НГУ спеціального призначення» (військова кафедра) [3].

Керуючись логікою та науковими підходами до розуміння поняття професійної компетентності, які були описані вище [5, с.53, 58, 96-97], *сутність професійної компетентності підрозділів (загонів) спеціального призначення представляється нами як сукупність ключових, загально-професійних та спеціально-професійних компетенцій і визначається вимогами відповідних професійних стандартів або експертним шляхом.*

У нашому дослідженні *ключові компетентності підрозділів (загонів) спеціального призначення знаходяться на початковій стадії розвитку, оскільки вони нещодавно створені у відновленій НГУ і розглядаються як необхідні кваліфікаційні якості для виконання професійних функцій, завдань та обов'язків. Загальні (базові) або загально-професійні компетенції відображають специфіку та особливості професійної діяльності майбутніх офіцерів*

підрозділів спеціального призначення та виявляються у сукупності знань, умінь, особистісних якостей для реалізації професійних завдань, у тому числі в екстремальних умовах. Спеціальні компетенції відображають специфіку предметної сфери діяльності та виявляються у реалізації комплексу професійних навичок в екстремальних умовах, передбачених ключовими та базовими компетенціями.

Охарактеризовані наукові підходи щодо видів професійної компетентності, чинні нормативно-правові акти щодо діяльності підрозділів (загонів) спеціального призначення дають можливість особливо виокремити компоненти професійної компетентності. Розкриємо кожен з них.

Когнітивний компонент містить базові професійні знання щодо теоретичних основ військової діяльності, розвиває гнучкість, критичне професійне мислення в діяльності військовослужбовців під час участі в спеціальних операціях в надзвичайно екстремальних умовах тощо.

Морально-психологічний компонент є необхідним для досягнення глибокого розуміння державної важливості та значення служби; роз'яснення поставленого службово-бойового завдання, прийомів і способів його виконання; доведення заходів безпеки при виконанні завдань або несенні служби; підтримання постійної бойової і морально-психологічної готовності підрозділу, кожного військовослужбовця (резервіста) до виконання завдань за бойовим призначенням; відповідного рівня самоконтролю та саморегуляції емоційних станів у бойовій обстановці; пропаганди та впровадження передового досвіду бойової служби, навчання і виховання особового складу тощо. Особливостями морально-психологічного компоненту є вплив на свідомість

та поведінку військовослужбовців, захист їх психологічних особливостей, які забезпечують реалізацію морально-психологічного потенціалу виконання службово-бойових завдань, збереження його стійкості та керованості. На практиці підготовки загонів спеціального призначення досить багато уваги приділено саме розвитку такого компонента у тематиці психологічних лекторіїв (тренінгів) організаційно-методичних вказівок з бойової та спеціальної підготовки за участю управління спеціальних операцій Головного управління НГУ (п. 2. 1.; п. 8) [14].

Комунікативний компонент (*лат. communicatio – з'єдную, повідомляю*) виявляється у здатності до встановлення контактів, включає уміння неконфліктного спілкування (техніки вирішення конфліктних ситуацій), співпрацювати, довести до слухача свої думки і наміри; здатність швидко знайти потрібний тон, доцільну форму спілкування залежно від психологічного стану та індивідуальних особливостей співрозмовника; уміння погоджувати свої дії з діями інших, обирати найбільш оптимальний стиль спілкування з підлеглими у тій чи іншій конкретній ситуації, організовувати та підтримувати діалог, слухати, вести перемовини тощо [16, с. 165-166].

Особистісний компонент є основою для розвитку професійних здібностей, мотивації та саморозвитку, що проявляється в оволодінні прийомами особистісного самовираження та стремління до високого рівня особистого професіоналізму.

Індивідуальний компонент є необхідним для самореалізації і розвитку індивідуальності, готовності до професійного росту, здатності до індивідуального самозбереження та приймання рішення в умовах дефіциту інформації і часу, розвитку уміння

оптимально організовувати власну працю, тощо.

Екстремальний компонент перш за все проявляється у здатності до професійної швидкої дії в умовах дефіциту часу, у чітко відпрацьованих діях в елементах бойових порядків під час проведення спеціальних операцій із знешкодження особливо небезпечних і озброєних злочинців, які захопили заручників в адміністративних спорудах, у місцях скупчення людей і в умовах проявів актів тероризму [1, с. 76-81] та інше.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Проведений аналіз наукової літератури дав можливість розробити структуру професійної компетентності майбутніх офіцерів підрозділів (загонів) спеціального призначення, яка включає ключові, загальні (базові) та спеціальні компетенції. Серед компонентів запропонованої структури нами виділено когнітивний, морально-психологічний, комунікативний, особистісний, індивідуальний екстремальний.

На цій основі визначено основні етапи формування професійної компетентності підрозділів (загонів) спеціального призначення.

- перший – розвиток ключових компетенцій у площині майбутньої професійної діяльності;
- другий – опанування способів вирішення завдань професійної діяльності;
- третій – формування базових компетенцій на основі розвитку професійних знань і вмінь;
- четвертий – формування комплексу професійних навичок на основі сформованих базових компетенцій, професійних знань та вмінь;
- п'ятий – формування системи спеціальних предметних компетенцій

на основі базових професійних компетенцій.

Ми визначаємо професійну компетентність майбутніх офіцерів підрозділів спеціального призначення у процесі підготовки як інтегративну якість, яка включає професійно значущі знання, вміння, навички, особистісні якості відповідно до вимог кваліфікації на основі набутих професійних компетенцій, яка формується у процесі професійної підготовки. На рівні ВНЗ України результатом фор-

мування професійної компетентності майбутніх офіцерів підрозділів спеціального призначення у процесі підготовки вважаємо готовність і здатність вирішувати професійні проблеми і завдання управління діями таких підрозділів.

Перспективами подальших досліджень є розробка педагогічної моделі формування професійної компетентності майбутніх офіцерів спеціального призначення НГУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Автоматизований психодіагностичний комплекс визначення професійної придатності кандидатів на військову службу у внутрішні війська МВС України і навчання у вищих військових навчальних закладах МВС України [Текст] : монографія / [І. В. Воробйова та ін.] ; Акад. внутр. справ МВС України. – Х. : [б. в.], 2012. – 297 с.
2. Білан Л. Л. Професійна діяльність педагога вищої школи : монографія / Л. Л. Білан. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2013. – 504 с.
3. Веб-сайт Національної академії Національної гвардії України : Військова кафедра. [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://avv.gov.ua/?page_id=2183
4. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: Моногр. / О. І. Гура; Гуманіт. ун-т «Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.». – Запоріжжя, 2006. – 331 с.
5. Драч І. І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади / І. І. Драч; Нац. АПН України, Ун-т менеджменту освіти. – К. : Дорадо-друк, 2013. – 455 с.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : Наук.-метод. посіб. / [І.Г.Єрмаков, В.В.Нечипоренко, Т.І.Єрмаков та ін.]; За наук. ред. І.Г.Єрмакова; Ін-т педагогіки АПН України та ін. – Запоріжжя : ЦентрІон, 2005. – 633 с.
8. Каплун С. О. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів служб тилу у процесі вивчення спеціальних дисциплін [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Каплун Сергій Олексійович ; Акад. внутр. військ МВС України. – Х., 2010. – 347 с.

9. Коба О. В. *Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України в процесі вивчення тактико-спеціальних дисциплін* [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Коба Олександр Васильович ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти. – К., 2013. – 215 с.
10. Коваль В.О. *Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладах* : монографія / Валентина Олександрівна Коваль. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. – 455 с.
11. Козловська І. М. *Формування професійного мислення майбутнього фахівця: інтегративно-компетентнісний підхід* [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. М. Козловська ; Нац. акад. пед. наук, Львів. наук.-практ. центр проф.-техн. освіти. – Київ : Педагогічна думка, 2013. – 127 с.
12. Марушкевич А.А. *Педагогіка вищої школи : навчальний посібник*. – К. : Обрії, 2012. – 220 с.
13. Медвідь М. М. *Зайнятість найманих працівників у з'єднаннях та військових частинах внутрішніх військ МВС України* [Текст] : монографія / Михайло Михайлович Медвідь ; Акад. внутр. військ МВС України. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2011. – 133 с.
14. *Організаційно-методичні вказівки з бойової та спеціальної підготовки Національної гвардії України на 2015 рік* : Наказ командувача Національної гвардії України від 28 листопада 2014 р. № 462.
15. *Перелік галузей знань, напрямів, спеціальностей та спеціалізацій підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра*: Наказ Міністерство оборони України від 19 черв. 2006 р. № 408. [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1155-12/para4#n4>
16. Полторак С. Т. *Педагогічні умови формування у майбутніх офіцерів МВС України умінь командира підрозділу* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. Т. Полторак ; Харк. військ. ін-т внутр. військ МВС України. – Х., 2003. – 190 с.
17. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід* [Текст] : монографія / [О. А. Дубасенюк та ін. ; за ред. О. А. Дубасенюк] ; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир : ЖДУ ім. І.Франка, 2011. – 412 с.
18. *Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб.* / З.Н. Курлянд, Т.Ю. Осипова, Р.С. Гурін та ін. ; за ред. З.Н. Курлянд. – К.: Знання, 2012. – 390 с.
19. Топчій О. В. *Формування професійної компетентності майбутніх слідчих у вищих навчальних закладах МВС України* [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Топчій Оксана Василівна ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2012. – 211 с.
20. Яворська Г. Х. *Професійна компетентність майбутніх дільничних інспекторів міліції* [Текст] : монографія / Галина Харлампіївна Яворська, Т. В. Трегубенко ; Міжнар. гуманіт. ун-т. – О. : Букаєв В. В. [вид.], 2012. – 140 с.